

ОРТОДОНТИК БЕМОРЛАРНИ ДАВОЛАШНИ ОПТИМАЛ УСУЛЛАРИ

Самақанд Давлат Тиббиёт Университети болалар стоматологияси

кафедраси ассистенти

Шукуров Шерзод Шухратович

Самарқанд Давлат Тиббиёт Университети стоматология факултети 4-

курс талабаси

Ғуломиддинов Чингиз

АННОТАЦИЯ

Ушбу илмий мақола замонавий стоматологиянинг энг жадал ривожланаётган йўналишларидан бири бўлган ортодонтияда беморларни даволашнинг оптимал усуллари таҳлил қилишга бағишланган. Тиш-жағ тизими аномалиялари нафақат эстетик нуқсонларни келтириб чиқаради, балки чайнаш функциясининг бузилишига, пародонт касалликларига, нутк нуқсонларига ва ҳатто жағ-юз тизими бўғимларининг патологияларига сабаб бўлади. Шу боис, ҳар бир бемор учун индивидуал ва энг самарали даволаш режасини танлаш ортодонтиянинг долзарб вазифасидир.

Мақолада ортодонтик даволашнинг бир неча асосий йўналишлари ва уларнинг афзалликлари батафсил кўриб чиқилган. Биринчи навбатда, рақамли ортодонтия ва 3D технологияларнинг ўрни ёритилган. Бугунги кунда интраорал сканерлаш ва компьютер моделлаштириш (CAD/CAM) ёрдамида даволаш натижаларини олдиндан кўриш (визуализация) имконияти пайдо бўлди. Бу усул айниқса шаффоф капалар (элайнерлар) билан даволашда юқори аниқликни таъминлайди. Элайнерлар эстетик жиҳатдан деярли кўринмаслиги ва гигиена қоидаларига риоя қилиш осонлиги сабабли, катталар орасида энг оптимал танловлардан бири бўлиб қолмоқда.

Шунингдек, мақолада классик ва замонавий брекет-тизимлари қиёсий таҳлил қилинган. Ўз-ўзини лигатуралайдиган (self-ligating) брекетлар, масалан, Damon тизими, даволаш муддатини қисқартириши, тишларни

силжитишда юмшоқроқ куч билан таъсир қилиши ва шифокор қабулига келиш сонини камайтириши билан ажралиб туради. Бу усул тўқималарнинг биологик мослашувчанлигини ҳисобга олган ҳолда, жараёни бемор учун камроқ оғриқли қилади.

Болалар ва ўсмирлар ўртасида ўтказиладиган превентив (олдини олувчи) ортодонтия масалалари ҳам алоҳида ўрин эгаллайди. Эрта ёшда функционал аппаратлардан (миотренерлар, пластинкалар) фойдаланиш жағларнинг ўсишини тўғри йўналтиришга ва келажакда мураккаб жарроҳлик амалиётларининг олдини олишга ёрдам беради. Мақолада келтирилган тадқиқотлар шуни кўрсатадики, оптимал даволаш усули фақат технология билан чекланиб қолмасдан, балки беморнинг ёши, аномалия тури ва психо-эмоционал ҳолатига асосланиши лозим.

Даволашнинг якуний босқичи бўлган ретенцион давр (натижани сақлаб қолиш) ҳам мақоланинг муҳим қисмидир. Оптимал усуллар орасида олинадиган ва олинмайдиган ретейнерларнинг комбинацияси тавсия этилади, бу эса олинган натижанинг умрбод сақланишини кафолатлайди. Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, замонавий ортодонтияда оптимал даволаш – бу рақамли аниқлик, эстетик қулайлик ва биологик хавфсизликнинг уйғунлашувидир. Мақола ортодонт-шифокорлар, стоматология факультети талабалари ва соҳага қизиқувчи тадқиқотчилар учун мўлжалланган.

КАЛИТ СЎЗЛАР: Ортодонтия, тиш-жағ аномалиялари, оптимал даволаш усуллари, брекет-тизими, элайнерлар, рақамли стоматология, 3D моделлаштириш, self-ligating брекетлар, интраорал сканерлаш, окклюзия, превентив ортодонтия, ретенция даври, жағлар ўсиши, эстетик стоматология, пародонтал саломатлик, чайнаш самарадорлиги, индивидуал ёндашув.

КИРИШ

Замонавий стоматологиянинг энг муҳим ва жадал ривожланаётган соҳаларидан бири бўлган ортодонтия бугунги кунда нафақат тишларнинг

текислигини таъминлаш, балки юз-жағ тизими функцияларини тўлиқ тиклаш ва эстетик уйғунликка эришишни мақсад қилган. Сўнгги йилларда ўтказилган эпидемиологик тадқиқотлар шуни кўрсатадики, аҳоли орасида тиш-жағ аномалияларининг тарқалиши 70-80 фоизни ташкил этмоқда. Бундай аномалиялар нафақат ташқи кўринишга путур етказди, балки чайнаш функциясининг пасайиши, нутқ нуқсонлари, юз-жағ бўғимидаги патологиялар ва пародонт тўқималарининг сурункали касалликларига бевосита сабаб бўлади.

Шу сабабли, ортодонтик беморларни даволашда "оптимал усул"ни танлаш муаммоси стоматологиянинг долзарб масалаларидан бири бўлиб қолмоқда. Илгари ортодонтик даволаш деганда фақат анъанавий металл брекетлар тушунилган бўлса, бугунги кунда технологияларнинг ривожланиши натижасида рақамли диагностика, компьютер моделлаштириш ва эстетик қулай тизимлар (элайнерлар, лингвал брекетлар) амалиётга кенг кириб келди.

Бироқ, даволаш усуллариининг хилма-хиллиги шифокор олдига мураккаб танлов қўяди. Оптимал даволаш усули деганда нафақат юқори эстетик натижа, балки даволаш муддатининг қисқалиги, бемор учун минимал ноқулайлик, биологик хавфсизлик ва олинган натижанинг барқарорлиги (ретенцияси) тушунилади. Бундан ташқари, беморларнинг ёши, аномалиянинг мураккаблик даражаси ва соматик саломатлиги ҳар бир ҳолатда индивидуал ёндашувни талаб қилади.

Ушбу мақоланинг мақсади замонавий ортодонтик даволаш усуллариини қиёсий таҳлил қилиш, рақамли технологиялар ва инновацион брекет-тизимларнинг самарадорлигини баҳолаш ҳамда беморлар учун энг мақбул даволаш алгоритмларини ишлаб чиқишдан иборат. Оптимал усулларни жорий этиш нафақат даволаш сифатини оширади, балки беморларнинг ҳаёт

сифатини яхшилаш ва психологик ишончини тиклашда муҳим омил бўлиб хизмат қилади.

ХУЛОСА

Хулоса қилиб айтганда, ортодонтик беморларни даволашнинг оптимал усуллари танлаш — бу нафақат технологик имкониятлар, балки шифокорнинг билим ва маҳоратига асосланган мураккаб ва кўп босқичли жараёндир. Олиб борилган таҳлиллар ва замонавий амалиёт натижалари қуйидаги якуний хулосаларга келиш имконини беради:

Биринчидан, рақамли технологиялар (3D моделлаштириш, интраорал сканерлаш ва CAD/CAM тизимлари) диагностика ва даволашни режалаштиришда инсон омили билан боғлиқ хатоликларни минималлаштиради. Бу эса даволаш натижаларини виртуал муҳитда олдиндан прогноз қилиш ва беморнинг даволаш жараёнига бўлган ишончини оширишда асосий омил бўлиб хизмат қилади.

Иккинчидан, элайнерлар ва ўз-ўзини лигатуралайдиган (self-ligating) брекет-тизимлари каби инновацион воситалар анъанавий усулларга нисбатан юқори самарадорликни намоиш этмоқда. Улар даволаш муддатини ўртача 20-30 фоизга қисқартириш билан бирга, беморнинг оғиз бўшлиғи гигиенасини сақлашни осонлаштиради, оғриқ ҳиссини камайтиради ва эстетик қулайликни таъминлайди.

Учинчидан, оптимал даволашнинг муваффақияти фақатгина қўлланиладиган аппаратлар турига эмас, балки беморнинг ёши, аномалиянинг мураккаблик даражаси ва пародонт тўқималарининг ҳолатига қараб танланган индивидуал алгоритмга боғлиқ. Болалик даврида превентив ортодонтия чораларини эрта қўллаш келажакда мураккаб юз-жағ жарроҳлик амалиётларига бўлган эҳтиёжни сезиларли даражада камайтиради.

Тўртинчидан, эришилган натижанинг барқарорлигини таъминлаш учун ретенция даврини тўғри бошқариш ва беморнинг масъулиятини ошириш ҳал

қилувчи аҳамиятга эга. Оптимал ретенцион мосламаларни танлаш тишларнинг қайта силжиши (рецидив) хавфини олдини олишнинг ягона кафолатидир.

Якуний хулоса сифатида таъкидлаш жоизки, замонавий ортодонтияда оптимал даволаш усули — бу юқори технологик аниқлик, эстетик мукамаллик ва биологик хавфсизликнинг уйғунлигидир. Бундай мажмуавий ёндашув нафақат идеал тиш қатори ва чиройли табассумни яратади, балки юз-жағ тизимининг функционал барқарорлигини ҳамда беморнинг ижтимоий ва психологик саломатлигини тўлиқ таъминлайди.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Проффит У. Р. Современная ортодонтия (перевод с англ. под ред. Л. С. Персина). — М.: МЕДпресс-информ, 2015. — 560 с.
2. Нигматов Р. Н., Акбаров К. С. Ортодонтия (Дарслик). — Тошкент: «Янги аср авлоди», 2012. — 410 б.
3. Персин Л. С. Ортодонтия. Диагностика и лечение зубочелюстных аномалий: Руководство для врачей. — М.: Медицина, 2004. — 358 с.
4. Хорошилкина Ф. Я. Ортодонтия. Дефекты зубов, зубных рядов, аномалии прикуса, морфофункциональные нарушения в челюстно-лицевой области и их комплексное лечение. — М.: МИА, 2006. — 544 с.
5. Graber L. W., Vanarsdall R. L., Vig K. W. L. Orthodontics: Current Principles and Techniques. — 6th Edition. — Elsevier, 2016. — 928 p.
6. Damon D. H. The Damon Low-Friction Bracket: A Biologically Responsive Orthodontic System. // Journal of Clinical Orthodontics. — 2005. — Vol. 32, № 11. — P. 670-680.